

ტარიელ ფუტყარაძე

**საქართველოს ენობრივი პოლიტიკის დაბეჭდვისათვის
(2014 წელს საქართველოს პარლამენტის ბიუროს მიერ
ინიცირებული კანონპროექტი “სახელმწიფო ენის შესახებ”)**

შესავალი

რთულ გეოპოლიტიკურ ველში არსებული და ნაწილობრივ ოკუპირებული საქართველოს ხელისუფლება **ორი ძირითადი გამოწვევის წინაშე დგას:**

1. მეცნიერულად გააზრებული საინფორმაციო თავდაცვის ორგანიზებით თავი დააღწიოს რუსეთისგან პროვოცირებულ დეზინტეგრაციულ პროცესებს და შეძლოს ქვეყნის დეოკუპაცია;

2. ისე დაგეგმოს და განახორციელოს ევროკავშირთან ინტეგრაციის პროცესი, რომ ზიანი არ მიაყენოს, ერთი მხრივ, ქართველი ერის, როგორც საქართველოს დამფუძნებელი ერის **სასიცოცხლო ინტერესებს**, მეორე მხრივ, განუზრვლად დაიცვას საქართველოს ყველა მოქალაქის **ყველა სახის უფლება**. აქვე აღვნიშნავ:

ევროკავშირთან ინტეგრაცია საქართველოს ინტერესების უკეთ დასაცავად გვჭირდება და არა - ახალი პრობლემების შესაქმნელად; ჩვენთვის ევროკავშირი მიმზიდველია იმდენად, რამდენადაც ევროპული კავშირის ველში შესაძლებელია საქართველოს სახელმწიფოებრიობისა და ქართველი ერის სასიცოცხლო ინტერესების დაცვა, ასევე, საქართველოში მცხოვრები უმცირესობების უფლებების დაცვის უზრუნველყოფა (შდრ., აფხაზი თუ ოსი უმცირესობის უფლებების დაცვის პროცესში არსებით ხელისშემშლელ ფაქტორად გვევლინება რუსეთის მიერ აფხაზებისა და ოსების ერთი ნაწილის გამოყენება საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ); წინააღმდეგ შემთხვევაში, ევროკავშირი და ევრაზიული კავშირი საქართველოსთვის ერთი საფრთხის შემცველი იქნებოდა.

არაიშვიათად, მძიმე შედეგებიანი პოლიტიკური კონფლიქტები იწყება ენობრივ-კულტურული კონფლიქტებით, შესაბამისად, რთულ გეოპოლიტიკურ არეალში არსებულ ქვეყანას კარგად გააზრებული ენობრივი პოლიტიკა უნდა ჰქონდეს, რამდენადაც, **ენობრივი პოლიტიკის სტრატეგია ბევრად განსაზღვრავს როგორც ეროვნულ-კულტურულ თუ სახელმწიფოებრივ ერთიანობას, ისე მოქალაქეთა ენობრივი უფლების დაცვის ხარისხს.**

საქართველოს სინამდვილეში ენობრივი პოლიტიკის გააზრება-დაგეგმვა გულისხმობს საქართველოს სახელმწიფო ენის - ქართული ენის, აფხაზეთში: ქართული და აფხაზური ენების სტატუსის დაცვის პარალელურად, საქართველოში მცხოვრები სხვა ეთნოსების ენობრივი უფლებების დაცვას; შესაბამისად, ნებისმიერი საკანონმდებლო ინიციატივა დაბალანსებული უნდა იყოს, როგორც საქართველოს კონსტიტუციასთან, ისე **ენობრივი იდენტობისა და ენობრივი უფლებების** დამცავ საერთაშორისო დოკუმენტებთან შესაბამისობაში; საერთაშორისო დოკუმენტებში ვგულისხმობთ:

- 1992 წლის 5 ნოემბერს ევროსაბჭოს მიერ სტრასბურგში მიღებულ “ევროპულ ქარტიას რეგიონული ან უმცირესობის ენების შესახებ”, რომლის მიზანია ისტორიული/ავტოქთონი უმცირესობის ენის, როგორც **იდენტობის განსაზღვრელი კულტურული ფენომენის დაცვა**;

- გაეროს დეკლარაციას: “ეროვნულ ან ეთნიკურ, რელიგიურ და ენობრივ უმცირესობათა უფლებები”¹ და “წარჩო კონვენციას ეროვნულ უმცირესობათა შესახებ” (სტრასბურგი; 01.11.1995), რომელიც თავისი არსით **გაეროს დეკლარაციის გაგრძელებაა: კონვენციის** მიზანია არაძირითადი მოსახლეობის - ეროვნული (ეთნიკური) უმცირესობის - **ენობრივი უფლებების განსაზღვრა** (თუმცა ამ დოკუმენტში მოცემული არ არის “**ეროვნული უმცირესობის**” განსაზღვრის კრიტერიუმები)².

ზემოთქმულის ფონზე საინტერესოა ერთი გარემოება:

ბოლო 15-17 წლის მანძილზე პოლიტიკოსთა (და მეცნიერთა) ერთი ჯგუფი მიზანმიმართულად აქტიურობს, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ მიიღოს “კანონი სახელმწიფო ენის შესახებ”, მეორე ჯგუფი კი ლობირებს “რეგიონული ან უმცირესობის ენების შესახებ ევროპული ქარტიის” რატიფიცირებას... როგორც გარეგნულად ჩანს, **ამ ორ პოლიტიკურ ჯგუფს შორის არ არის ლოიალური დამოკიდებულება**, მაგრამ ერთი ჯგუფის აქტიურობა განაპირობებს მეორის მოქმედებათა ცხოველმყოფელობას; საბოლოო ჯამში, პირველი ჯგუფისგან მივიღეთ კანონპროექტი “სახელმწიფო ენის შესახებ”, რომელიც არ ეფუძნება საქართველოს ენობრივი სიტუაციის ანალიზს, მეორე ჯგუფმა კი “რეგიონული ან უმცირესობის ენების შესახებ ევროპული ქარტიის” ნაკლებად ადეკვატური და **სახიფათო ინტერპრეტაციის** შემდეგ საქართველოს ხელისუფლებას ოფიციალურად შესთავაზა, აღიაროს 12-მდე რეგიონული ან უმცირესობის ენა³.

ვფიქრობთ, ბევრად უკეთესი იქნება, ენობრივი პოლიტიკის დასახელებული ორივე მიმართულება ხელისუფლებისა და მეცნიერების მიერ ერთიან კონტექსტში ყოფილიყო. გააზრებული და დაბალანსებული; **წარმოდგენილი სტატია სწორედ ამ სულისკვეთებით დაიწერა.**

¹ მიღებულ იქნა 47-ე სესიაზე 1993 წლის 3 თებერვალს (www.diversity.ge/eng/resources.php?coi=014|1|1|1|1|1).

² შტრ., მაგ., მუხლი 14:

1. მხარეები იღებენ ვალდებულებას აღიარონ, რომ ნებისმიერ პირს, რომელიც მიეკუთვნება ეროვნულ უმცირესობას, აქვს უფლება ისწავლოს თავისი უმცირესობის ენა.

2. იმ ადგილებში, სადაც ტრადიციულად ან მნიშვნელოვანი რაოდენობით ცხოვრობენ ეროვნული უმცირესობებისადმი კუთვნილი პირები და თუკი არსებობს სათანადო მოთხოვნა, მხარეები თავიანთი განათლების სისტემის ფარგლებში ეცდებიან მაქსიმალურად უზრუნველყონ, რომ პირებს, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ უმცირესობებს, ჰქონდეთ უმცირესობის ენაზე სწავლის ან ამ ენაზე ინსტრუქტაჟის მიღების ადეკვატური შესაძლებლობანი.

³ ამ მუხლის მე-2 პუნქტი განხორციელდება ოფიციალური ენის სწავლის ან ამ ენაზე სწავლებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე (<http://www.parliament.ge/files/erovnul-umciresobata2005.doc>).

³ მსჯელობისათვის ვრცლად იხ.: ტ. ფუტყარაძე, “ევროპული ქარტია რეგიონული ან უმცირესობის ენების შესახებ” და საქართველოში ენობრივი პოლიტიკის დადგენის საკითხი, თბ., 2009. “უნივერსალი”; “European Charter for Regional or Minority Languages” and An Issue of Plannig Linguistic Policy in Georgia, Tb. 2009. <http://www.scribd.com/doc/12621676/T-Putkaradze-European-Charter-for-Regional-or-Minority-Languages-and-An-Issue-of-Plannig-Linguistic-Policy-in-Georgia>.

დისკუსია “სახელმწიფო ენის შესახებ” კანონპროექტის გარშემო.

2001 წელს, საქართველოს პრეზიდენტ ე. შევარდნაძის ინიციატივით, პარლამენტში დასამტკიცებლად შეტანილ იქნა კანონპროექტი “საქართველოს სახელმწიფო ენის შესახებ”. ჯ. ხეცურიანის ცნობით, კანონპროექტის მომზადებაში ჩართული იყო ეუთო. 2002 წელს პარლამენტმა კანონპროექტი განიხილა, მაგრამ გადაწყვეტილება ვერ მიიღო; 2004 წლის 23 აგვისტოს კი ეს კანონპროექტი ახალმა პრეზიდენტმა (მ. სააკაშვილმა) პარლამენტიდან გაიწვია⁴. აქვე საყურადღებოა იმის აღნიშვნაც, რომ მ. სააკაშვილის ხელისუფლებამ თავი შეიკავა “რეგიონული ან უმცირესობის ენების შესახებ ევროპული ქარტიის” ხელმოწერაზეც და, შესაბამისად, ამ ქარტიის რატიფიცირებაზეც.

2012 წელს ხელისუფლების შეცვლის შემდეგ საქართველოში ისევ გააქტიურდა “ევროპული ქარტიის” რატიფიცირების თემა⁵; **პარალელურად, საქართველოს ახალ პარლამენტში - დაიწყო მსჯელობა “საქართველოს სახელმწიფო ენის კანონის” მიღებაზეც; კერძოდ, საქართველოს პარლამენტის განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის კომიტეტმა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიაში თავის გასვლით სხდომაზე 2013 წლის 16 ივლისს განიხილა და მოიწონა თითქმის იგივე კანონპროექტი, რომელიც ამჟამად წარმოადგინეს:** თამაზ გამყრელიძემ, ავთანდილ არაბულმა, გუჩა კვარაცხელიამ და ლევან ღვინჯილიამ **(სხდომის ოქმი # 26)**⁶.

საზოგადოებისა და მასმედიის ნაწილი კანონპროექტს კრიტიკით შეხვდა მასში გათვალისწინებული ჯარიმების გამო, რის გამოც კანონპროექტი ნაწილობრივ გადამუშავდა და ისე გადაეცა პარლამენტს, კერძოდ, საქართველოს პარლამენტის განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის კომიტეტს. კომიტეტმა 2014 წელს კიდევ ერთხელ მოიწონა კანონპროექტი “სახელმწიფო ენის შესახებ”

⁴ <http://www.interpressnews.ge/ge/interviu/233791-joni-khecuriani?ar=A>

⁵ დოკუმენტური მასალებისათვის იხ., მაგ.: - ენების ევროპული ქარტია - მთავრობის ევროპული თავსატეხი,

<http://www.eugorgia.info/index.php/2014-03-13-20-46-17/152-%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%90;>

- ევროსაბჭო საქართველოს ხელისუფლებას მოუწოდებს, ხელი მოაწეროს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპულ ქარტიას, <http://www.interpressnews.ge/ge/politika/299261-evrosabtco-saqarthvelos-khelisuflebas-moutsodebs-kheli-moatseros-regionuli-an-umciresobatha-enebis-evropul-qartias.html?ar=A>;

- რის საფუძველზე ითხოვენ “რესპუბლიკელები” სომხური ენისათვის რეგიონული ენის სტატუსის მინიჭებას? [http://sknews.ge/index.php?newsid=1250#.VEcXdlczMjM](http://sknews.ge/index.php?newsid=1250#.VEcXdlczMjM;);

- “ევროპის ქარტიის რატიფიცირება ავტომატურად სომხური ენისთვის რეგიონულის ენის სტატუსის მინიჭებას არ ნიშნავს”, <http://news.ge/ge/news/story/49067-evropis-qartiis-ratifitsireba-avtomaturad-somkhuri-enistvis-regionulis-enis-statusis-minichebas-ar-nishnavs>;

- ევროსაბჭო საქართველოს კვლავ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპულ ქარტიაზე ხელმოწერისკენ მოუწოდებს “ვიდეო”, 2014 წლის 7 ოქტომბერი | 11:57; <http://garbonline.tv/news/evrosabtcho-saqarthvelos-kvlav-regionuli-an-umtsiresobatha-enebis-evropul-qartiaze-khelmotserisken-moutsodebs/>

სოციალურ ქსელში დისკუსიისათვის იხ., აგრეთვე: <http://www.palitravt.ge/akhaliambebi/sazogadoeba/29261-patriarqi-umciresobebis-enebze-evropuli-qartiis-shesakhebganckhadebas-avrcelebs.html?fullComments=1>

⁶ <http://www.parliament.ge/ge/saparlamento-saqmianoba/komitetebi/ganatlis-mecnierebis-dakulturis-komiteti/komitetis-sxdomebi/36-4197.page>

და საკანონმდებლო წინადადებით შევიდა პარლამენტის წინაშე. პარლამენტმა კანონპროექტი ჯერ გადაუგზავნა ვენეციის კომისიას⁷, მოგვიანებით კი, **2014 წლის 2 სექტემბერს პარლამენტის ბიუროს სხდომაზე დაარეგისტრირა: “სახელმწიფო ენის შესახებ კანონის პროექტი”⁸. აქვე გამოცხადდა, რომ ახალდარეგისტრირებული კანონპროექტის საკომიტეტო განხილვები 9-დან 23 სექტემბრამდე პერიოდში გაიმართებოდა. კანონპროექტი განსახილველად გადაეცათ, ასევე, აჭარისა და აფხაზეთის წარმომადგენლობით ორგანოებს.**

2014 წლის 15 სექტემბერს აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესმა საბჭომ ენათმეცნიერთა ერთ ჯგუფს (თ. გვანცელძე, ტ. ფუტყარაძე, მ. ტაბიძე, რ. შეროზია, ე. დადიანი...) მოგვმართა, გაგვეანალიზებინა შემოთავაზებული კანონპროექტი და მონაწილეობა მიგველო მის განხილვაში; ჩვენი თვალსაზრისი მოკლედ ასე შეიძლება ჩამოყალიბდეს:

1. კანონპროექტის დასაწყისშივე შემოთავაზებული ახალი ტერმინი: **“ქართული სახელმწიფო ენა”** (რომელიც შემდეგაც ხშირად მეორდება) ბუნდოვანი და გაუგებარია.

2. კანონპროექტის ტექსტში ხშირად გამოიყენება ტერმინი: **“არასახელმწიფო ენა/ენები”**. ტერმინი “არასახელმწიფო ენა” მოიზარებს როგორც საერთაშორისო ენებს: ინგლისურს, გერმანულს, რუსულს..., ასევე საქართველოში მცხოვრები ეთნოსების ენებს: სომხურს, აზერბაიჯანულს, რუსულს, ქურთულს, ბერძნულს... დასახელებული ტერმინის ასეთი მრავალფეროვანი გაშინაარსიანება ბევრი გაუგებრობის სათავე შეიძლება გახდეს; მაგ., მე-15 მუხლში ვკითხულობთ:

“სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში ბეჭდების, შტამპების, შტემპელების, ბლანკების ტექსტი დგება სახელმწიფო ენაზე. საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება შესაბამისი ტექსტი პარალელურად გამოყენებულ იქნეს ერთ-ერთ არასახელმწიფო ენაზე”... როგორც ჩანს, კანონპროექტის ავტორები უშეგებენ, რომ მაგ., სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ბეჭდისა თუ შტამპის ტექსტი შეიძლება იყო ინგლისურ, რუსულ, სომხურ, ქურთულ... ენებზეც.

ვფიქრობთ, სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების **ბეჭდების, შტამპების, შტემპელების, ბლანკების ტექსტი** უნდა იყოს სახელმწიფო ენაზე; იმ შემთხვევაში, როდესაც წერილი საქართველოს ფარგლებს გარეთ იგზავნება, მხოლოდ ბლანკი შეიძლება იყოს ინგლისურ ენაზეც (რამდენადაც ინგლისური ენა საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო ენაა).

3. უმჯობესია, წარმოდგენილ კანონპროექტს დაემატოს რამდენიმე მუხლი, რომლებიც **შეეხება საქართველოში მცხოვრები სხვა ეთნოსების ენების დაცვას; მსგავსი შინაარსის დამატებითი მუხლების დამატების შემთხვევაში დღის წესრიგიდან საბოლოოდ მოიხსნება**

⁷ <http://news.abkhazia.gov.ge/?p=4499>; იხ., ასევე: http://www.maestro.ge/menu_id/12/id/7842/lang/

⁸ კანონპროექტის ინიციატორად დასახელებულია განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის კომიტეტი, ავტორებად კი - ენათმეცნიერებისა და იურისტების ჯგუფი (ხელმძღვანელები: აკადემიკოსი თამაზ გამყრელიძე და მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი ავთანდილ არაბული); <http://www.liberali.ge/ge/liberali/articles/119885/>

“რეგიონული ან უმცირესობის ენების შესახებ ევროპული ქარტიის” რატიფიკაციის აუცილებლობა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, “სახელმწიფო ენის შესახებ” კანონის მიღება საფუძველს მისცემს დაინტერესებულ ძალებს, დღის წესრიგში ახალი სიმძაფრით დააყენონ “რეგიონული ან უმცირესობის ენების შესახებ ევროპული ქარტიის” რატიფიკაციის საკითხი (საქართველოს დეოკუპაციამდე ამ ევროპული ქარტიის რატიფიცირება ბევრ სერიოზულ პრობლემას შექმნის).

4. კანონპროექტით შემოთავაზებულია (მუხლი 36) საჯარო სამართლის იურიდიული პირი - “სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი”, რომლის დებულებას ამტკიცებს საქართველოს მთავრობა... ამ დეპარტამენტის შექმნის შემთხვევაში გაუგებარია “საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ქართული ენის სამმართველოს” ფუნქცია.

5. 34-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით “სახელმწიფო გამოცდის ჩატარებას უზრუნველყოფს სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი”... ვფიქრობთ, უმჯობესია, ქართულ ენაში, როგორც საქართველოს სახელმწიფო ენაში, სახელმწიფო გამოცდის ჩატარებას ორგანიზება გაუკეთოს “შეფასებისა და გამოცდების ეროვნულმა ცენტრმა”, რომელსაც გააჩნია სათანადო გამოცდილება და ინფრასტრუქტურა.

ამგვარი გადაწყვეტილება თავიდან აგვაცილებს “სახელმწიფო ენის დეპარტამენტისა” და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ფუნქციების აღრევასა თუ პარალელიზმს;

6. მე-11 თავი მოიცავს სახელმწიფო ენის შესახებ კანონის მოთხოვნათა დარღვევებზე პასუხისმგებლობასა და სანქციებს... ვფიქრობთ, სანქციების ნაწილი უნდა გადავიდეს სხვა კანონებში (მაგ., “რეკლამის შესახებ კანონში”, “თვითმმართველობის შესახებ კანონში”, “პრესის კანონში” და სხვ.).

7. კანონპროექტის განმარტებით ნაწილში **საბჭოთა პერიოდი ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ენის, ნორმალური ფუნქციონირების პერიოდადაა გამოცხადებული;** კერძოდ, კანონპროექტის ტექსტის მიხედვით, საბჭოთა პერიოდში **უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში ქართულ ენაზე კომუნიკაცია რეგიონის ყველა მოსახლეს შეეძლო...** თავი რომ დავანებოთ ტერმინ “რეგიონის” უადგილო გამოყენებას, სიმართლეს არ შეეფერება ის, თითქოსდა, საქართველოში მცხოვრები სხვა ეთნოსების (“ეთნიკური უმცირესობების”) ყველა წარმომადგენელი ქართულად მეტყველებდა; ცნობილი ფაქტია, რომ საბჭოთა იმპერიის ძალისხმევით, იმ პერიოდის საქართველოშიც ეთნოსთა შორის საკომუნიკაციო ენა იყო რუსული ენა. ვფიქრობთ, ასეთი მნიშვნელობის დოკუმენტით არ უნდა გავრცელდეს და დაკანონდეს რეალობის დამახინჯება...

აფხაზეთის უმაღლესი საბჭოსადმი გაგზავნილ წერილში გვქონდა კიდევ სხვა განსხვავებული მოსაზრებებიც, რომელთაც აქ აღარ განვიხილავთ.

რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, “კანონპროექტი სახელმწიფო ენის შესახებ” განიხილა და მოიწონა “ადამიანის უფლებათა დაცვისა და სამოქალაქო

ინტეგრაციის კომიტეტმა”⁹, მაგრამ კანონპროექტის მიმართ სერიოზული შენიშვნები ჰქონდა საქართველოს პარლამენტის საბიუჯეტო ოფისს¹⁰.

პირადად მე 2014 წლის ოქტომბერში ვავეცანი ვენეციის კომისიის “არაოფიციალურ დასკვნასაც”¹¹, რომლითაც საქართველოს ხელისუფლებას სთხოვენ, სერიოზულად გადაამუშავოს კანონპროექტი; სანიმუშოდ წარმოვადგენთ ვენეციის დასკვნის სამ რეკომენდაციას:

- “(24) სახელმწიფო ენის დაცვა და განვითარება უნდა იყოს უმცირესობების წარმომადგენელთა ენობრივი უფლებების დაცვისა და განვითარების საპირწონე... (27) კანონპროექტი არ ითვალისწინებს იმ ფაქტს, რომ საქართველოს ჰყავს მრავალფეროვანი საზოგადოება, რომლის მოქალაქეებს შესაძლოა ჰქონდეთ განსხვავებული ენობრივი იდენტობა და სახელმწიფო ენის სხვადასხვა დონის ცოდნა. სახელმწიფო ენის განმტკიცების და დაცვის ლეგიტიმურ მიზანსა და უმცირესობათა ენობრივი უფლებების დაცვას შორის ბალანსის დამყარების საჭიროება არასაკმარისადაა გათვალისწინებული... (28) **ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენელთა ენობრივი უფლებების შესახებ დებულებების კანონპროექტში არ არსებობამ, შესაძლოა, გამოიწვიოს მათი პირდაპირი ან ირიბი დისკრიმინაცია, უარყოფითი გავლენა მოახდინოს მათ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლებაზე, და შეაფერხოს ეროვნული უმცირესობების პირთა განათლების უფლება, ისევე როგორც მათი წარმომადგენლობა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველოების ორგანოებში, განსაკუთრებით კი იმ რეგიონებში, სადაც ისინი დიდი რაოდენობით ცხოვრობენ. ეს საკითხი განსაკუთრებულ შემოთვალისწინებას იწვევს... (82) კანონპროექტი თითქმის მთელ ყურადღებას უთმობს სახელმწიფო ენის დაცვასა და გამოყენებას და **ადეკვატურად ვერ ითვალისწინებს ქვეყნის ენობრივ მრავალფეროვნებას.****

- (29) უმცირესობების ენათა სტატუსი, როგორც ჩანს არაფრით განსხვავდება ნებისმიერი უცხოური ენის სტატუსისგან საქართველოს ტერიტორიაზე. კანონპროექტის მე-6 მუხლი (5) აღნიშნავს, რომ “არასახელმწიფო ენების გამოყენება თავისუფალია, თუ ამით არ იზღუდება სახელმწიფო ენის კონსტიტუციური სტატუსი”. **შესაბამისად, უმცირესობათა ენები მოიაზრება “არასახელმწიფო ენების” კონცეფციაში, რომელსაც კანონპროექტის მე-3 მუხლი (ბ) განმარტავს, როგორც “სახელმწიფო ენის (ენების) გარდა, ნებისმიერი სხვა ენა, რომლითაც სარგებლობენ საქართველოს მოქალაქეები და საქართველოში მცხოვრები სხვა პირები პირად ცხოვრებაში თუ საჯაროდ...”** (52) მეტი სიზუსტით საჭირო მუხლი 15 (1)-ში ნახსენებ “არასახელმწიფო ენების” ქართულ ენასთან ერთად გამოყენების “საჭიროების” კრიტერიუმებზე, ბეჭდებში, შტამპებში, შტემპელებსა და ბლანკებში. ამავდროულად, დებულებამ უნდა დააკონკრეტოს რას გულისხმობს არასახელმწიფო ენებში: უმცირესობის ენებს, უცხოურ ენებს თუ ორივეს.

⁹ <http://www.etanews.ge/politika/6510-qsakhelmtsifo-enis-shesakheb-kanonproeqti-adamianis-ullebatha-dacvisa-komitetis-skhdomez-ganikhiles.html>

¹⁰ <http://www.parliament.ge/uploads/other/24/24166.pdf>

¹¹ ვენეციის კომისიის დასკვნა მომწოდებ პრეზ. მანანა ტაბიძემ.

- (75) საქართველოს ხელისუფლებამ უარი უნდა თქვას სახელმწიფო ენის ხელშეწყობის მიზნით ჭარბი მასშტაბის გამოყენებაზე; კერძოდ, ჭარიმა არ უნდა გავრცელდეს მაშინ, როდესაც ხდება უმცირესობათა ენის გამოყენების უფლების ლეგიტიმური გამოხატვა და სადაც ის შესაბამისობაში მოდის საქართველოს მიერ ნაკისრ საერთაშორისო ვალდებულებებთან... (76)

დღეს, როცა ამ მოხსენებას ვკითხულობ, 2014 წლის 25 ოქტომბერია, დაპირების მიუხედავად, საქართველოს პარლამენტს თავის პლენარულ სხდომაზე წარმოდგენილი კანონპროექტი არ განუხილავს; დებულებებისათვის ნათელი გახდა, რომ კანონპროექტი ისევ სერიოზულ გადამუშავებას მოითხოვს. უფრო არსებითი ის არის, რომ "სახელმწიფო ენის (ენების) შესახებ" დაუბალანსებელი კანონპროექტის საპარლამენტო განხილვის დაწყებამ **სოციალურ ქსელებსათუ მასმედიაში გააქტიურა** საქართველოში არსებული დეზინტეგრაციული ძალები, რომელთაც ფართო კამპანია გაშალეს მიგრანტი საზოგადოებების ენების რეგიონულ ენებად გამოცხადებისა და ზოგი ქართველური დიალექტის სახელმწიფო ენებად გამოცხადების მოთხოვნით; იხ., მაგ., შესაბამისი დოკუმენტური მასალა:

მეგრული და სვანური ენებისთვის რეგიონული ენების ...
<http://www.facebook.com/notes/197319567902867/>

ქართულმა გაიზიარა იდეა, რომ მასზე ხელისუფლის სახელმწიფო ენის ელემენტები უნდა შეყვანოს. მაგრამ ეს იდეა არ არის დასაბუთებული და არცერთი მხარე არ აქვს მისი დამტკიცების მიზნით. რუსეთის ხელისუფლებამ სვანური, მეგრული და ქართული ენების ...

უნდა იყოს მეგრული და სვანური სახელმწიფო ენები ...
forum.ge/29651/showthread.php?p=34695&118&1=60

2014 წლის 25 ოქტომბერი - 2 კვირა.
თავის დიქციონარში დროულად დაწესებული რედაქტორი ანტიკონსერვატიული სახელმწიფო ენებად გამოცხადების მიზნით.
სვანური ენა -> თბილისის ფორუმი 15 განხილვები 3 ბიჯი 2014
სანაგური ენა -> თბილისის ფორუმი 15 განხილვები 20 ბიჯი 2014
საქართველოში სახელმწიფო ენა 15 განხილვები 1 ბიჯი 2014
მეგრული დიალექტი, ბოთრობები 15 განხილვები 27 ბიჯი 2014
დამარცხებული დიალექტები forum.ge-ისა

ძმა-ენები - კარბიჭკი
karche-ambebi: ge/sk/va/dsk/va/sk/va/dsk/va/966-dzma-enebi.html
7. სპ. კარბი - ზეგნის ან სპიობის რატონად დასაქმებულ მებრუნო და სვანური ენები ... სხვა მკვლევარებმა იცნებებენ სახელმწიფო ენად მინარკობაში

სომხური ავანტიურა და დიდი შეთქმულება ქართული ენ...
www.for.ge/show.php?at=9&for_id=21012
რუსეთის ენობრივი სახელმწიფო ენა მტრული ქართველური მეგრული და სვანური სპარსელების სახელმწიფო ენად ჩამოყალიბების

ყოველივე ზემოთქმულის გათვალისწინებით, ვფიქრობთ, აუცილებელია, ხელისუფლებამ ერთიან გლობალურ კონტექსტში გაიაზროს ენობრივი პოლიტიკა და სხვადასხვა დარგების (ენათმეცნიერება, ისტორიოგრაფია, სამართალმცოდნეობა, საერთაშორისო ურთიერთობები, სოციოლოგია, ფსიქოლოგია...) სპეციალისტების თვალსაზრისით შეჯერებით (და არა - ერთ ჯგუფზე დაყრდნობით) განსაზღვროს საქართველოს სახელმწიფოს სტრატეგია ენობრივი პოლიტიკის დაგეგმვისა და საინფორმაციო პოლიტიკის მიმართულებით.

ენობრივი პოლიტიკის სფეროში ლოგიკური/ადეკვატური კანონმდებლობის შექმნის შემთხვევაში საქართველოს ხელისუფლება აღარ გახდება ვენეციის კომისიისა თუ ქართული საზოგადოების მკაცრი კრიტიკის ობიექტი; რაც მთავარია, საქართველოს სახელმწიფო თავიდან აიცილებს დამატებითი რისკფაქტორების წარმოქმნას და დაბალანსებული ენობრივი

პოლიტიკის განხორციელებით დაიცავს როგორც საქართველოს სახელმწიფო ენის სტატუსს (აფხაზეთში ქართული ენისა და აფხაზური ენების სტატუსს), ასევე, ეთნიკური უმცირესობების ენობრივ უფლებებს¹².

ვფიქრობთ, ენობრივი პოლიტიკის მიმართულებით უახლოეს მომავალში ხელისუფლების **ლოგიკური ქმედება სამგვარი შეიძლება იყოს:**

1. საქართველოს დეოკუპაციამდე და საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საქართველოს მთავრობის კონტროლის სრულად აღდგენამდე საქართველოს ხელისუფლებამ თავი უნდა შეიკავოს როგორც “საქართველოს სახელმწიფო ენის შესახებ” კანონის მიღებისგან, ასევე, “რეგიონული ან უმცირესობის ენების შესახებ ევროპული ქარტიის” რატიფიცირებისაგან¹³; რამდენადაც, **დეოკუპაციამდე ყოვლად შეუძლებელია, საქართველოს მთლიან ტერიტორიაზე განხორციელდეს რომელიმე ენობრივი რეგულაცია.**

2. საფრანგეთის მსგავსად საქართველომაც მიიღოს მხოლოდ კანონი “სახელმწიფო ენის შესახებ”; შტრ.::

1994 წლის 4 აგვისტოს იქნა მიღებული ე.წ. ტუბონის კანონი “ფრანგული ენის გამოყენების შესახებ”, რომელიც სავალდებულოს ხდის სახელმწიფო ენის გამოყენებას ისეთ სფეროებში, როგორიცაა: განათლება, საქმიანი ურთიერთობები, რეკლამა და ვაჭრობა. **ტუბონის კანონი** არ განიხილავს რეგიონული ენების გამოყენების საკითხს, მხოლოდ 21-ე პუნქტშია აღნიშნული, რომ მოცემული კანონი არ ზღუდავს კანონმდებლობას რეგიონული ენების გამოყენების შესახებ, თუმცა, აქვე საფრანგეთის ხელისუფლება აცხადებს, რომ მისი ქვეყნის მოქალაქეები **ეთნიკური წარმომავლობის მიუხედავად** ერთ ერს წარმოადგენს; ამ ერის ეროვნული ენა, სახელმწიფო ენა არის ფრანგული ენა, შესაბამისად, მთავარი ყურადღება გადატანილია სახელმწიფო ენის სტატუსის დაცვაზე¹⁴.

საქართველოსთვის “ფრანგული გზა” სახიფათოა, ვინაიდან საქართველოში არ არის მოქალაქეთა კონსოლიდაციის ის საფეხური, რომ

¹² სხვადასხვა დარგის ქართველ სპეციალისტთა თანამშრომლობით საკითხი უნდა დამუშავდეს კომპლექსურად; წინააღმდეგ შემთხვევაში, ერთი მხრივ, ევროსტრუქტურების კულუარებში ისევ გახდება სამსჯელო ქართველების მიერ ცუდად მომზადებული, დაუბალანსებელი კანონპროექტი, მეორე მხრივ, ისევ იქნება მცდელობა, საქართველოს თავს მოახვიონ “ევროპული ქარტიისა” თუ “საქართველოს სახელმწიფო ენის შესახებ კანონის” ისეთი ინტერპრეტაციები, რომლებიც ნაკლებად ითვალისწინებს საქართველოს რეალობას.

¹³ “რეგიონული ან უმცირესობის ენების შესახებ ევროპული ქარტია” ერთდღერთი საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტია, რომელიც შეიქმნა ავტოქტონი უმცირესობის ენობრივ-კულტურული თვითმყოფადობის დასაცავად (და არა უმცირესობის წარმომადგენლის ინდივიდუალური ენობრივი უფლებების დასაცავად). კეთილშობილური მიზნით შექმნილი ამ სამართლებრივი დოკუმენტის სწორი ინტერპრეტირების შემთხვევაში “ევროპული ქარტია” არც ერთი ქვეყნისთვის საფრთხეს არ წარმოადგენს; ვრცლად იხ.: ტ. ფუტკარაძე, ე. დადიანი, რ. შეროზია, “ევროპული ქარტია რეგიონული ან უმცირესობის ენის შესახებ” და საქართველო”, ქუთაისი, 2010; “European Charter for Regional or Minority Languages” and Georgia”, Kutaisi, 2010; E.Dadiani, R. Serozia; <http://www.scribd.com/doc/35702700/Tariel-Putkaradze-Eka-Dadiani-Revaz-Serozia-2010>.

ტ. ფუტკარაძე, “ენის ქარტია” და ეთნიკურ უმცირესობათა ავტოქტონის საკითხი; საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის მაცნე, 2012, # 2, გვ. 76-88.

ტ. ფუტკარაძე, “რეგიონული ან უმცირესობის ენების შესახებ ევროპული ქარტიის ევროსაბჭოს სამდივნოს ექსპერტების ბოლო რეკომენდაციები (14.09.2010) და საქართველოს ენობრივი პოლიტიკის აქტუალური საკითხები”; ილია ჭავჭავაძის სახელობის ქუთაისის სამეცნიერო ბიბლიოთეკის წელიწადი, II ქუთაისი, 2010.

¹⁴ “ფრანგი ერი შედგება განსხვავებული წარმომავლობის, რასის ან რელიგიის მოქალაქისაგან” http://www.axl.cefan.ulaval.ca/europe/france-3politik_minorites.htm

საქართველოს მოქალაქე ეთნიკურმა სომხებმა, აზერბაიჯანელებმა, ოსებმა, აფხაზებმა თუ რუსებმა საკუთარი თავი ქართველი ერის ნაწილად განიხილონ; არც ეთნიკური ქართველები თვლიან, რომ საქართველოს მოქალაქე ეთნიკური სომეხნი, რუსი, აზერბაიჯანელი, ოსი... ქართველი ერის ნაწილია¹⁵; **შესაბამისად, ფრანგული მოდელი საქართველოში მშვიდობიანად ვერ ამოქმედდება**: ამგვარი ქმედება ხელს შეუწყობს მეზობელი ქვეყნების გეგმებს, საქართველოს განაპირა მხარეებში სახიფათოდ გააქტიურონ დეზინტეგრაციული პროცესები¹⁶.

3. ხელისუფლებამ დარგის სპეციალისტების თვალსაზრისითა შეგერებით (და არა - ერთ ჯგუფზე დაყრდნობით) უნდა განსაზღვროს საქართველოს სახელმწიფოს ენობრივი პოლიტიკის გრძელვადიანი სტრატეგია, რომლის **საფუძველზე უნდა შემუშავდეს** "საქართველოს კანონი სახელმწიფო ენისა (ენების) და ავტოქთონი და მიგრანტი უმცირესობების ენების შესახებ"; ამ კანონში გათვალისწინებული უნდა იყოს როგორც **საქართველოს სახელმწიფო ენის** (აფხაზეთში ქართული და აფხაზური ენების) სტატუსის დაცვის, ასევე, **ქართველური დიალექტების**, როგორც ქართველთა

¹⁵ყოველ შემთხვევაში მანამ, სანამ ამ ეთნოსების წარმომადგენელთა ნაწილი, რბილად რომ ვთქვათ, არაკეთილგანწყობილია რუსული იმპერიული სივრცისგან საქართველოს დამოუკიდებლობისა თუ საქართველოს ევროპული ორიენტაციის მიმართ.

¹⁶ შდრ., ესპანეთის ენობრივი პოლიტიკის ძირითადი ასპექტები: ესპანეთის კონსტიტუციის (მიღებულია 1978 წელს) მესამე მუხლი მთლიანად შეეხება და განსაზღვრავს ქვეყნის ენობრივ ვითარებას; კერძოდ, მის პირველ ქვეთავში ნათქვამია, რომ "კასტილიური არის [იგივე] ესპანური, სახელმწიფოს ოფიციალური ენა. ყოველი ესპანელი ვალდებულია, იცოდეს კასტილიური და აქვს უფლება, გამოიყენოს" ("El castellano es la lengua española oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla"); მეორე ქვეთავში ნათქვამია, რომ "ესპანეთის დანარჩენი ენები ასევე ოფიციალური იქნება შესაბამის ავტონომიურ გაერთიანებებში, მათივე შიდა კანონმდებლობის შესაბამისად" ("Las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos"). მესამე ქვეთავში განხილულია ესპანეთის ისტორიული იდიომები, სადაც ვკითხულობთ: "ესპანეთის სხვადასხვაგვარ ენობრივ ერთეულთა სიმდიდრე წარმოადგენს კულტურულ მემკვიდრეობას, რაც საჭიროებს სპეციალურ ყურადღებასა და დაცვას" ("La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección").

დღეს ესპანეთში 17 ავტონომიური გაერთიანებაა, მაგრამ მათგან კონსტიტუციის მესამე მუხლის მეორე ქვეთავის მიხედვით, ოფიციალური ესპანურის (კასტილიურის) პარალელურად, მეორე ოფიციალური ენა აქვს მხოლოდ კატალონიას, ბალეარის კუნძულებს, ვალენსიას (აეილგან - კატალონიური), გალისიას (გალისიური) და ბასკეთს (ბასკური). სხვა ავტონომიურ გაერთიანებებში ერთადერთი ოფიციალური ენაა ესპანური (კასტილიური), ხოლო იმ ადგილობრივ იდიომებზე, რომლებიც ისტორიულად არასოდეს წარმოადგენდა კასტილიურის ქვესიტემას (ასტურ-ლეონური და არაგონული, რომელთაც ესპანეთის გაერთიანებამდე დამოუკიდებელი ენების სტატუსი და სამწიგნობრო ტრადიცია ჰქონდათ), ვრცელდება კონსტიტუციის ხსენებული მესამე თავის მესამე მუხლის და "ევროპული ქარტიის" დებულებანი. "ევროპულ ქარტიას" ესპანეთმა ხელი მოაწერა 1992 წლის 5 ნოემბერს, რატეფიკაცია მოახდინა 2001 წლის 9 აპრილს; ძალაში შევიდა იმავე წლის 1 აგვისტოდან (მასალა მოგვაწოდა მ. ლაბაძემ).

ესპანური ვითარებისგან არსებითად განსხვავდება ქართველური ენობრივი სამყარო: საქართველოში 20 საუკუნეზე მეტია სახელმწიფო, საეკლესიო და სამწიგნობრო ენა არის ქართული ენა, რომელიც მომდინარეობს საერთოქართველური ფუძე-ენიდან. საერთოქართველურ ფუძე-ენასთან ყველაზე ახლოს დგას ქართული სამწიგნობრო ენა, რომლის უცვლელობა განაპირობა მრავალსაუკუნოვანმა უწყვეტობამ. ცნობილი ფაქტია: საქართველოს ყველა კუთხის ქართველობა ერთნაირად არის ქართული სამწიგნობრო ენის შემოქმედი; ქართველთა კუთხური მეტყველებები (მეგრულ-ლაზურ-სვანური თუ მესხურ-ქართლურ ფრაგური...) ამ საერთო ეროვნული ენის ქვესიტემებს წარმოადგენს.

ეროვნული ენის შენაკადების, გადარჩენისა და საქართველოში არსებული ეთნიკური უმცირესობების ენობრივი უფლებების დაცვის აუცილებლობა.

შდრ.:

წარმოდგენილი სამი მიმართულებიდან (სახელმწიფო ენის სტატუსის დაცვა, ქართველური ზეპირი (საშინაო) მეტყველებების გადარჩენა¹⁷ და უმცირესობების ენობრივი უფლებების დაცვა) უკეთესადაა საქმე უმცირესობების ენობრივი უფლებების დაცვის მიმართულებით; კერძოდ, საქართველომ აღიარა შემდეგი საერთაშორისო სამართლებრივი აქტები:

- “ეროვნულ ან ეთნიკურ, რელიგიურ და ენობრივ უმცირესობათა უფლებების გაეროს დეკლარაცია”¹⁸,

- ეუთოს ოსლოს რეკომენდაცია¹⁹,

- ლუნდის რეკომენდაცია²⁰...

გარდა ამისა, 2005 წელს რატიფიცირება გაუკეთა “ეროვნულ უმცირესობათა შესახებ ჩარჩო კონვენციას”²¹ და ბოლოს, 2009 წლის მაისში, პრემიერ-მინისტრის ნიკა გილაურის ხელმოწერით გამოქვეყნდა “შემწყნარებლობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული კონცეფცია და სამოქმედო გეგმა”²², რომელიც შემუშავდა “ჩარჩო კონვენციის” საფუძველზე და რომლითაც მაქსიმალურადაა დაცული სომხურენოვანი, აზერბაიჯანულენოვანი თუ სხვაენოვანი უმცირესობების ენობრივ უფლებები განათლების, მასმედიის და სხვა მიმართულებებით.

ყველა შესაძლო შემთხვევაში აუცილებელია, საქართველოში არსებულ ენობრივ ერთეულთა ზოგადად, ენობრივ ფაქტთა თუ მოვლენათა ზუსტი კვალიფიცირება, ვინაიდან ტერმინოლოგიური ბუნდოვნება თუ ცთომილებები ბევრი გაუგებრობის, მეტიც, საბედისწერო პროცესების საფუძველი ხდება²³.

¹⁷ ვგულისხმობთ ქართველურ ენა-კილოებში დავანებული ლექსიკის, ფრაზეოლოგიური ერთეულებისა და სხვა ლინგვისტური თავისებურებების შენარჩუნებასა და შესწავლას, ასევე, ეთნოგრაფიული თუ კულტუროლოგიური ხასიათის მასალების მოძიებასა და პატრონობას.
¹⁸ მიღებულ იქნა 47-ე სესიაზე 1993 წლის 3 თებერვალს (www.diversity.ge/eng/resources.php?coi=01411111111).

¹⁹ ოსლოს რეკომენდაციები ეროვნულ უმცირესობათა ენობრივ უფლებებთან დაკავშირებით და განმარტებითი ბარათი; თებერვალი, 1998 წელი (ეხება ეთნიკური უმცირესობების ენობრივ უფლებებს: ადგენს, როგორ, რა ფორმით და სად შეიძლება ეროვნული/ეთნიკური უმცირესობების ენების გამოყენება) <http://www.diversity.ge/files/files/oslo-geo.pdf>.

²⁰ ლუნდის რეკომენდაციები საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში ეროვნული უმცირესობების ქმედით მონაწილეობასთან დაკავშირებით და განმარტებითი ბარათი; სექტემბერი, 1999: <http://www.diversity.ge/files/files/lund-geo.pdf>

²¹ <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=157'CM=8'DF=12/15/2008'CL=ENG>;

²² http://www.epfound.ge/files/koncepcia_geo.pdf

²³ ფაქტის, მოვლენის ტერმინოლოგიური შეფასების სიზუსტის აუცილებლობის საჩვენებლად აქ კიდევ ერთხელ წარმოვადგენ 14 აპრილის მაგალითს:

1978 წელს ქართველმა ახალგაზრდებმა და პროფესორ-მასწავლებლებმა რუსეთის იმპერიისგან დაიცივე ქართველი ენის, როგორც საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთი ნაწილის - საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკის - სახელმწიფო ენის სტატუსი; შესაბამის საპროტესტო აქციაში ქართველებთან ერთად მონაწილეობდნენ სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების წარმომადგენლებიც. მალევე, საბჭოთა პერიოდშივე, 14 აპრილი გამოცხადდა ქართული ენის დღედ და დედანის დღედ; უმოკლესი იყო, 14 აპრილი გამოცხადებულიყო საქართველოს სახელმწიფო ენის დღედ, რამდენადაც, 14 აპრილის გამოცხადებამ ქართველთა დედანის დღედ სტიმული მისცა სხვა ეთნოსებს, გამოეცხადებინათ თავიანთი დედაენების დღეც; შესაბამისად, ხელი შეეწყო კრემლის მიერ დაგეგმილ დეზინტეგრაციულ პროცესებს, რომლებიც აფხაზეთსა და ცხინვალის მხარეში დიდ ტრაგედიებად გადაიზარდა, ტრაგედიებად, რომელთაც დიდად ავნეს როგორც ქართველებს, ისევე, აფხაზებსა და ოსებს; 14 აპრილის სახელმწიფო ენის დღედ კვალიფიცირებით ხელი უფრო შეეწყობოდა საქართველოს მოქალაქეთა ინტეგრაციის პროცესს.

TARIEL PUTKARADZE**ON THE MATTER OF PLANNING THE LANGUAGE
POLICY FOR GEORGIA****(The bill “About State Language” initiated by the parliament
bureau of Georgia in 2014)**

There is no whole state strategy towards language policy in Georgia. We think it's necessary for government to analyze language policy in a whole global context and by summing up the viewpoints of different fields specialists (linguistics, historiography, law, international relations, sociology, psychology) and (not by relying on one group) **define state strategy of Georgia towards planning the language and information policies.**

In case of launching logical/adequate legislation in the field of language policy, government of Georgia will avoid **emerging additional risk factors** and by implementing balanced language policy **will protect both the Georgian state language status** (status of Georgian and Abkhazian languages in Abkhazia) and the **language rights of ethnical minorities.**

We think that logical action of government in the nearest future might be denoted in three ways:

Until getting back the occupied territories of Georgia and entirely rebuilding control of Georgian government on the whole territory of Georgia, Georgian government should refrain both from enactment of the law “About the Georgian state language”, and also from ratification of “European charter for regional or minority languages”; as **it's impossible to implement any regulations about language on the whole territory of Georgia until getting back the occupied territories.**

2. If Georgia activates the law “about state language” in resemblance with France, compare:

In 1994 they activated the so called Toubon law “about using the French language”, which makes it compulsory to use French language in the following fields: education, business relations, advertisement and trading. Toubon law doesn't involve reviewing the issue of using regional languages, just it is remarked in point 21 that given law doesn't restrict legislation about using regional languages, however French government declares that citizens of this country **despite ethnical backgrounds represent one nation**, the national language for this nation is French language, accordingly the main focus is on protection of state language status.

For Georgia “French way” is risky, as citizen consolidation in Georgia doesn't hold the level which would make the Georgian citizens-ethnical Armenians, Azers, Ossetians, Abkhazians or Russians see themselves as part of Georgian nation; neither ethnical Georgians think that Georgian citizens - ethnical Armenians, Russians, Azers, Ossetians ... are the part of Georgian nation, **accordingly French model won't act peacefully in Georgia:** such actions will support neighbor countries plans to activate disintegrated processes in the outskirts of Georgia.

3. Government should define long-term strategy of Georgian state language policy by summing up the viewpoints of field specialists (and not only relying on one group), which will be the basis to activate “the law of Georgia about the state languages, and the languages of authentic and migrant minorities; this law should take into consideration as protecting the Georgian state language status (Georgian and Abkhazian languages in Abkhazia) as Georgian dialects, as the necessity of surviving the varieties of Georgian national language and protecting language rights of ethnical minorities in Georgia.

From the presented three directions (protecting state language status, surviving Georgian verbal (domestic) speech and protecting language rights for minorities) protecting language rights for minorities is in better condition; in particular, Georgia recognized the following international legal acts:

- “UN declaration on national or ethnical, religion and language minorities”,
- Oslo recommendation of OSCE
- Lund Recommendation ...

Besides, in 2005 “**Framework Convention about National Minorities**” was ratified and finally in may 2009 under the signature of prime minister Nika Gilauri “**National Conception of Tolerance and Civil Integration and Acting Plan**” was published which was worked out on “framework convention” basis and which maximally protects the rights of Armenian, Azer or other language minorities in terms of education and mass media.

All in all it’s necessary to make exact qualification of language units existing in Georgia, general language facts and cases as, **ambiguity about terms or mistakes** become the basis of number of misunderstandings, and more than that - **fatal processes**.